

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Thesaurus Eloquentiae Sacrae Et Profanae, Saluti &
incolumitati Rerumpublicarum utilissimae**

Alberti, Alberto

Coloniae Agrippinae, 1669

Eloquentia stylus insano metaphorum sensiculorum studio corruptus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69225](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69225)

amicè ducam; ipsique à me, ceu a suppositio, commentitioque accusatore se deferri, pungi, pervellique nonnihil, pro suâ insitâ humanitate nequaquam indignè ferent. Sed antè, quàm in causam ipsam ingrediar, paulo mihi altius de re totâ, ut quibus cancellis meam Orationem circumscribi, quamve ad metam collineare cupiam, intelligatis, necessario exordendum est.

*Eloquentia stylus insano metaphorarum as
sensualium studio corruptus.*

5. **E**loquentia, quæ jam tot lapsorum sæculorum decursu, amisso foro exul, à Iudicum relegata subelliis, à Curiâ, & Senatu expulsa, angustasque in Rhetorum Scholas redacta, solitudinem suam, in aulis forum Academiarum declamando, utcumque consolabatur, jam diu causis forensibus, in quibus potissimum dominabatur, penitens ferè abdicata; quum de suo, præter elocutionem, nihil propemodum retineret, ad eam salvam præstandam, expoliendamque omnes intendit nervos, omnes adhibuit calami
A stros. *A* Hinc gymnasia Rethorica de stylo, de formâ dicendi, de Oratorum facultate, de eloquentiæ præstantiâ cotidie ferè tantummodo personabant. Verum ne quid ad cumulum tot arumnarum deesset; quæ se jam tot lustris ab interitu domesticis contenta parietibus, hoc est, literariis palæstris, egregiè vindicabat; domesticis quoque petita ar-

nis, familiarium primò, deinde perduellium quoque multorum factione Oratorum, jam & patriis exturbari sedibus, & contexendæ orationis artificio spoliari, & de styli, ut ita dicam, possessione dejici cœpta est. Quid enim? plurimi de grege Oratorum planè gregarii, tam gravi, speciosoque indigni nomine; dum Poetas, Historicos, Philosophosque intempestivius lustrant, tractantque, ab illo virilis eloquentiæ proprio charactere longiùs aberrârunt; jamque semel delirantes, dum in extraneas, ut ita loquar, disciplinarum regiones peregrinantur licentiùs, stylum novum in alienis fabricatum officinis, Tulliano illo palmari per summam contumeliam repudiato, in usum remis velisq; inducendo, eloquentiam funditus everterunt. Infana quippe, nescio quo literarum fato, metaphorarum, aut potius allegoriarum dulcedo, quæ & majorum nostrorum identidem vitavit ætatem, haud ita pridem rursus nostro seculo multorum corripuit, ac labefactavit ingenia. Plerisque enim, quò se plus reliquis sapere doceant, nihil nisi reconditum, atque à communi hominum opinione sensuque remotum arridet. In totius ambitus stylo, in verborum apparatu, in quavis operis lucubratione, in omni structurâ ac formâ dicendi exibratas periodos sectantur impensius, dictorum acumina simbricatim; **B** ut **B** ita dicam, contexunt, nihil simplex, nihil nativum tolerant, cuncta arcessita, cuncta ærussata rimantur. Ab his verba calami-

C stris crispantur, fensiculi **C** minuti, perpetuo quodam ductu, molliq̄ue volubilitate ne-
 ctuntur; densantur paria paribus, figuris
 omnia collucet; quot membra partiuntur
D tot epicherenate **D** strictæ involuuntur no-
E tiones; **E** quot incisa intercalantur, **F** tot
F amputatæ ac suspiciosæ cadunt sententiæ.
 Quicquid desides vellicare aures, quicquid
 fastidiens titillare palatum, quicquid tor-
 pentem animum potest lacescere, vndiq; anxie
 aucupantur, laboriosè venantur, suaviter
 deosculantur. Si quid Poetis per licentiam
 aut ingenii intemperantiam, vel audax nimis,
 vel inflatum absurdius excidit; si quid Hi-
 storici acutiùs extremis, ut dicitur, digitis
 attigerunt potiùs, quàm vsu parunt, avidè
 arripiunt, illicoq; in orationem vel invi-
 tum trahunt. Denique sic illi orationem con-
 formant suam, ut tota ad aurium demul-
 cendarum aucupium, tota ad ingenii sanam
 colligendam, tota ad sui admirationem
 nominis excitandam, spectare videatur. Audet
 præterea crebris frequentare sermonibus, tū
 jactare etiam in circulis, sæpeq; in erudito-
 rum quoque virorum cœtibus effutire non
 erubescunt, **M. Tullii** stylum emundæ na-
 ris hominibus jam inanem, enervem ac fra-
 ctum videri: ejus elocutionem nihil habere
 vividi spiritus; ejus periodos sententiis atque
 acuminibus vacuas; ejus numerum mollio-
 rem, quàm ut imitatione, ne dum admira-
 tione dignus existimetur. Postremo, ut vno
 expediam verbo, eloquentiæ ducem non
 jaat,

jam, ut antea, Ciceronem sequendum, neq; ab eo amplius formam accommodatè dicendi ad persuasionem peti oportere. Hæc ubi tam portentosa opiniosissimi homines temerè effuderunt, quæ reliqua sit eorum mens, quis toto de opere orationis sensus, facilè, ut reor, vobis, Judices, ipsimet cogitatione, & conjecturâ depingetis. **G** Neq; verò necesse est cætera eorum consimilis decreta audaciæ, præpostera planè atq; absurda pluribus complecti. Hæc, quæ hæctenus delibavimus, nobis, quid hominum, illi sint, quid habeant constituti, sat superque delineant. Istorum igitur declamatorum, declamatorum autem! rabularum **H** verius dixerim, ac graculo-**H**rum, **I** qui genus hoc dicendi ab animorum persuasione quàm longissimè discedens innovare, aut jam olim explosum, nunc postliminio **K** revocare moliantur, istorum, in-**K**quam, conspiratione eloquentia, quas in elocutione, & conformandæ orationis structurâ reliquas habebat, opes, illis diripientibus ac depeculantibus **L** amisit universas.

6. Sed quàm ingenti damno, Auditores! **L** quàm gravi jacturâ, Deus immortalis? Tanto planè immaniore, quanto hæc lascivientis stili lues ab istis germanæ eloquentiæ contemptoribus afflata, serpit in dies magis, perverseque, at per quàm blandè simul etiam larvata, **A** venenum suum longè lateque insi-**A**diosius diffundit. Molli renidens aspectu, manuumque argutiis mirè gestuosa, **B** in **B** imperitorum primo animos irrepit; tum se

in latebras vulgi abdit, mox per tot nobi-
 lium adolescentum ingenia, quo ignotior,
 eo grassatur securius. Hinc facillimo tra-
 jectu ad paulo limatiora iudicia gradum fa-
 cit, ipsosque magnos etiam viros, quanquam,
 doctrinae exultatione inflatos magis, quam
 probato sapientia auro verè divites, ac glo-
 riosos, circumire, atque infatuare conatur.
 Neque frustra conatur. Cernite enim. Sed
 quibus oculis? non nisi prae rei indignatio-
 ne, luctuosoque spectaculo lacrymarum imbre
 caligantibus. Cernite, inquam, multiplices
 strages ab hac secundâ malorum hydrâ nu-
 per editas, cotidieque instauratas. En jam
 Reginae illius quondam eloquentiae scepra,
 ac diademata detracta sunt, nitidus ille co-
 lor jam evanuit; pallor dumtaxat & macies
 faciem ejus totam sceleratè deformat. Vi-
 deas enim nunc luci credi; quae aut qualia?
 quae, nisi cognatis digna tenebris? lucem,
 inquam, adspiciunt omnis generis opera
 in acuminum operosissimâ officinâ typis ex-
 cusa. Siquid narrandum est, torquetur acu-
 mine; si quid liquido explicandum, obscu-
 ratur acumine; si candidè ac simpliciter ali-
 quid petendum, cuspidatur acumine; si quid
 acriter urgendum, ac persuadendum, senti-
 tiolis politulis enervatur; si rogandum, fe-
 runtur argutiae; si plorandum, molles quoque
 lacrymas acumine quasi turbinatas **C** volunt
 defluere. Quid? dolorem ipsū sententiosè do-
 lere cogunt, ut planè nescias, magisne de re
 ipsâ, quae dolorem infert, an de tam dira,
 tanique

tamque importunâ acuminum carnificinâ dolendum sit. Denique nonnullorum mentes hominum stolidâ potius sibi ambitione assentantium, quàm solidæ doctrinæ laude florentium vafana hæc acuminum libido ita hebetavit ac cepit, ut si quam Orationem audiant aut Concionem, aures illico furrigant, ac, num quid tinniat acuminum, num quid levissimorum crepet dictorum, perquàm curiosè tantum attendant. Cæterum quid rei dignitas poscat, quid ordo, quid locus, causa, aut tempus requirant, nihil morantur. Nisi argutiolis perpluat oratio, actum est: sibilis, ac pedum supplosione Oratorem excipiunt. Licet stylo ille gravi, ac pro causâ egregiè splendido, licet mirabili operis structurâ atque artificio; licet argumentorum acie cuneatim **D** instructa; licet coloratis **D** figuris nervosè strenueque perorant; si longam acuminum seriem unâ non texit, si spissum etiam sententiarum funem non ducit; nauscant, obstepunt, per summum ludibrium petulanter explodunt.

7. Placuit istorum genus Oratorum, qui in-
tempesivum ornamentorum luxum, præser-
tim acuminum ac sententiarum immodicam
suis in Orationibus copiam perditè amant,
paulo fufius exponere; tum ut illi, quos mihi
potissimum hæc disceptatione refutandos de-
legi, intento velut digito internoscantur;
tum quia, etsi complura alia eloquentiæ flagi-
tia & corruptelæ ejusdem assuetis atque alim-
nis identidem hæreant, atque imponant, num

tamen perniciosius hac nostrâ tempestate
 blandiùs quàm istarum illecebrarum aucupes,
 ac factores, grassantur, nulli imprudentibus
 ingeniis, præcipuè adolescentibus, atque in-
 doctioribus insidiantur. Nam qui vel inflato
 dicendi genere tument, vel frigido oble-
 ctantur, vel puerili luxuriant; qui antiquario,
 qui rudi, qui sicco, qui exfangui abutuntur,
 nihil ferè negotii facessunt eloquentiæ; quip-
 pe à popularibus rejecti auribus, plausu atque
 acclamatione fraudati, sibi intus soli, tan-
 quam Aspendii **A** Citharœdii canunt: sibi
 palpantur in angulis, in publicum, virus suum
 spargere non possunt; vulgò despecti con-
 temptique, omnium salibus atque irrisione
 bluduntur. **A**t qui hæc sermonum picturata, **B**
Cut ita loquar, diademata continenti filo, **C**
 densius innectunt, qui peracutis, aggeratisque
D fensiculis totam de industriâ consternunt **D**
 orationem, plerunque ira vulgò accepti sunt,
 ita habentur graciosi, omniumque sibi aures
 pellaci titillatione ita demulcent, ut nulli
E plagas eloquentiæ magis conclamatas, **E**
 nulli vulnera magis depositæ curationis in-
 fligere videantur.

*Veteris eloquentia de ævo nostro etiam ævo super-
 bes, non sine magno damno saepe labefactatur,
 summaque huius causa gravis ostendi-
 tur.*

QUam sanè eloquentiæ depravationem
 nollem ego, quisquam vestrum,
 Just.